

RECENZIE / REVIEWS



Murphy, Eileen – Le Roy, Mélie: Children, Death and Burial: Archaeological discourses, Oxford 2017. 273 strán. ISBN 978-1-78570-712-4

Vznik recenzovanej publikácie podnietilo konanie sekcie nazvanej Archaeological Approaches to the Burial of Children (Archeologické prístupy k pohrebom detí) v rámci konferencie Európskej asociácie archeológov v Glasgowe v roku 2015. Na začiatku publikácie sú uvedení jednotliví prispievatelia so stručnými údajmi o ich pôsobisku a špecializácii. Nasleduje úvodný príspevok *Introduction: Archaeological Children, Death and Burial* (s. 11–18), kde zostavovateľky Eileen Murphy a Mélie Le Roy uvádzajú okolnosti vzniku publikácie, stručné dejiny a teóriu bádania o pohrebnom ríte detí, ako aj základný opis jednotlivých štúdií.

Samotný obsah tvorí 15 vedeckých príspevkov, ktoré sa zaoberajú pochovávaním detí v rôznych chronologických obdobiach a geografických oblastiach. Práve tu sa ukazuje prínos zborníka, pretože neponúka len prípadové štúdie, ale rozvíja otázky a ponúka metódy, ktoré je možné aplikovať pri výskume pohrebného rítu detí vo všeobecnosti. Zároveň ide o piatu publikáciu, ktorá vychádza v rámci série monografií a zborníkov *Childhood in the Past* (Detstvo v minulosti) a ktorá nadväzuje na predošlé vybrané témy týkajúce sa detí v praveku a stredoveku (*Brockliss – Montgomery 2010; Mustakallio – Laes 2011; Hadley – Hemer 2014; Romero – García – Jiménez 2015*).

Ako prvý je zaradený príspevok jednej z editoriek Mélie Le Roy s názvom *How Were Infants Considered at Death during the Neolithic Period in France?* (s. 19–34). Ako už názov napovedá, autorka si kladie otázky, ako sú najmenšie deti zastúpené na neolitických pohrebiskách a ako s nimi bolo počas pohrebu zaobchádzané. Zámerom je tiež zistiť, či sa v pohrebnom ríte odráža sociálny status dieťaťa, pričom na analýzu sú použité archeologické aj antropologické dáta. Dobrou pomôckou sú mapy, kde sú zobrazené pohrebné areály s detskými hrobmi počas jednotlivých období neolitu vo Francúzsku (Fig. 2.3).

Nadväzuje príspevok Belindy Tibbetts *Perinatal Death and Cultural Buffering in a Neolithic Community at Çatalhöyük* (s. 35–42), v ktorom sa zaoberá pohrebmi novorodiatok na tejto známej lokalite. Autorka tvrdí, že pohreby detí umožňujú bližšie spoznať ich svet a že aj najmenšie deti mali spoločenskú identitu. Hoci sa pri exaktných dátach o kostrových ostatkoch odvoláva na literatúru (s. 36, 38), pre lepšiu orientáciu čitateľa chýba aspoň stručný prehľad či tabuľky s výsledkami prírodovedných analýz. Keďže je príspevok ladený skôr teoretickým smerom, žiadalo by sa závery viac rozvinúť a použiť rozsiahlejšiu literatúru, ktorá sa téme venuje (napr. s. 40–41).

Tretí príspevok má názov *Burying Children and Infants at Kadruka 23: New Insights into Juvenile Identity and Disposal of the Dead in the Nubian Neolithic* (s. 43–56) a je výsledkom práce kolektívu autorov Emma Maines, Pascal Sellier, Philippe Chambon a Olivier Langlois. Tematicky je venovaný výsledkom výskumu takmer nenarušenej pohrebnej mohyly v Sudáne, odkiaľ pochádza viacero detských pohrebov. Autori ponúkajú detailný rozbor nálezových okolností, ale hlavne analýzy detských pozostatkov (s. 48–49).

Eneolitické obdobie je zastúpené v štúdií *Children's Burials in the Eneolithic Cemetery of Sultana-Malu Roșu, Romania* (s. 57–76). Autori Catalin Lazar, Ionela Craciunescu, Gabriel Vasile a Mihai Florea poukazujú na príklade jedného pohrebiska, ako boli deti v komunite vnímané, čo predstavovala identita rodiny a aký dopad mala smrť dieťaťa. Okrem samotnej analýzy kostí na určenie veku, používajú geograficko-informačné systémy (s. 68–70), aby z údajov vytiažili čo najviac informácií. V texte nechýbajú obrázky, grafy a tabuľky, ktoré dokladajú tvrdenia autorov. Spolu s obsiahlou použitou literatúrou je tento príspevok výborným príkladom toho, ako skúmať špecifické hroby v rámci jednej lokality.

Late Chalcolithic Skeletal Remains and Associated Mortuary Practices from Çamlıbel Tarlası in Central Anatolia (s. 77–90) je názov príspevku Jayne-Leigh Thomas, kde rozoberá detské pohreby na konkrétnom príklade a skúma rozdiely medzi nimi. Zhrnutie dôležitých poznatkov prinášajú Kathleen McSweeney a Krum Bacvarov pod názvom *Processed Babies: Early Bronze Age Infant Burials from Bulgarian Thrace* (s. 91–106). Ukazuje sa tu potreba mať odborníka na ľudské ostatky priamo pri výskume, pretože to umožňuje zistiť nové skutočnosti. V prípade detských kostí v nádobách z doby bronzovej v Bulharsku sa podarilo preskúmať, že už boli v čiastočnom rozklade, keď ich do nádob vkladali. Zároveň niektoré nesú stopy zámernej disartikulácie (s. 100–101, 104) a hoci príčiny sa autorom zatiaľ nepodarilo zistiť, vniesli nové pohľady na pohrebné praktiky.

Na iné okruhy otázok poukazuje Katerina Konstanti v príspevku *'Missing Infants': Giving Life to Aspects of Childhood in Mycenaean Greece via Intramural Burials* (s. 107–124). V rámci skúmaných pohrebísk sú hroby detí mladších ako dva roky málo zastúpené. Autorka prichádza k záveru, že deti vo veku dvoch rokov prechádzali istými prechodovými rituálmi a až následne boli prijaté do komunity. Svoje tvrdenia podkladá pomerne širokou vzorkou z rôznych lokalít v Grécku (s. 110–111).

Nasleduje štúdia z úplne iného geografického prostredia *Bronze Age Child Burials in the Southern Trans-Urals (21st–15th Centuries cal. BC)* (s. 125–146), ktorú publikovala Natalia Berseneva. Porovnáva hroby nedospelých jedincov v stepných kultúrach Sintašta, Petrovka a Alakul'. V rámci zatiaľ preskúmaných hrobov je ich zastúpenie vysoké. Autorka uvádza prehľadné tabuľky so základnými charakteristikami, obsahom hrobov a pomerom zastúpenia detí a dospelých v rámci skúmaných kultúr.

Nathalja Calliauw skúmala pohrebný rítus detí v dobe bronzovej na Kréte, čoho výsledkom je príspevok *Juvenile Burial and Age as a Social Category in Funerary Contexts of Pre- and Protopalatial Crete* (s. 147–162). V príspevku *Geto-Dacian Child Burials in the Second Iron Age* (s. 163–178) od autorov Valeriu Sirbu a Diana-Crina Dăvîncă sa presunieme do doby železnej. Zámerom bolo porovnať nálezy pohrebov detí z rôznych druhov lokalít, ako sú pohrebiská, sídliská, kultové miesta či sídliskové jamy. Hoci ide o zaujímavú myšlienku, jej prevedenie nie je dotiahnuté do konca, čo mohol spôsobiť aj obmedzený rozsah príspevku do zborníka.

Nasledujúcich päť štúdií sa venuje severnejším oblastiam Európy (Anglicko, Dánsko a Írsko) v stredoveku až novoveku. Christine Cave a Marc Oxenham publikovali svoje výsledky pod názvom *Out of the Cradle and into the Grave: The Children of Anglo-Saxon Great Chesterford, Essex, England* (s. 179–196). Ďalší príspevok je od Jane Jark Jensen a nesie názov *Emotional Act, Superstition or Ritual? – Evidence from Child Burials in the Medieval Period. A Case Study from St Clemens Churchyard, Copenhagen, Denmark* (s. 197–210). Iný pohľad na pohreby detí priniesla Heidi Dawson-Hobbis vo svojom príspevku *Interpreting Cultural and Biological Markers of Stress and Status in Medieval Subadults from England* (s. 211–226). Výskum bol zameraný na rôzne defekty a prejavy na kostrách, k čomu je poskytnutý rozsiahly zoznam literatúry, kde si možno tieto informácie ďalej doplniť.

Predposledný príspevok *Atypical Burial Practice and Juvenile Age-at-death in Later Medieval Gaelic Ireland: The Evidence from Ballyhanna, Co. Donegal* (s. 227–248) je dielom druhej z editoriek recenzovanej publikácie. Eileen Murphy venovala pozornosť hrobom detí a hľadala odlišnosti od typických kresťanských zvyklostí. Podáva detailné popisy orientácie, uloženia a hrobových príloh. Odlišnosti interpretuje ako prejav individuality v pohrebnom ríte.

Publikáciu uzatvára Jonny Geber, ktorý podáva zaujímavú tému o dopade hladomoru na deti v novovekom Írsku v príspevku *Interring the 'Deserving' Child: The Archaeology of the Deaths and Burials of Children at the Kilkenny Workhouse during the Great Famine in Ireland, 1845–52* (s. 249–262).

Niektorým príspevkom možno vytknúť menšie obsahové nedostatky, to však neuberá na kvalite recenzovanej publikácie ako celku. Zostavovatelia vhodne vybrali témy z rôznych chronologických rámcov a geografických oblastí a podarilo sa im tak priniesť rôznorodé pohľady na výskum pochovávaní detí, ich ostatkov a pohrebného rítu. Viaceré štúdie sú veľmi dobre vypracované. Autori jednotlivých príspevkov využili metódy, ktoré je možné aplikovať aj pri iných otázkach a problémoch v rámci archeológie. Sériu monografií, ktorej súčasťou je aj recenzovaná publikácia, tak potvrdila svoju dôležitosť v oblasti bádania o detstve a deťoch v minulosti.

Poznámka: Táto práca bola podporená projektom APVV-14-0550 a VEGA 1/0411/16.

Bibliografia

Brockliss, L. – Montgomery, H. 2010: *Childhood and Violence in the Western Tradition*. Oxford.

Mustakallio, K. – Laes, Ch. 2011: *The Dark Side of Childhood in Late Antiquity and the Middle Ages*. Oxford.

Hadley, D. M. – Hemer, K. A. 2014: *Medieval Childhood: Archaeological Approaches*. Oxford.

Romero, M. S. – García, E. A. – Jiménez, G. A. 2015: *Children, Spaces and Identity*. Oxford.

Zuzana Litviaková